

Голас Радзімы

№ 39 (1921)
26 верасня 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

ЧАСУЧУ БУДУЦЬ
ТКАЦЬ У БЕЛАРУСІ

«Лясны шоўк»
стар. 3

ВЫЗВАЛЕННЕ
ПРЫЙШЛО З
УСХОДУ

«Паўстанне»
стар. 4

З ЧЫМ ІДЗЕ ДА
ЧЫТАЧА СУЧАСНЫ
ПАЭТ

«Пад знакам сонца»
стар. 7

Таццяна КАСЦЮЧЭНКА, якую вы бачыце на гэтым здымку, па прафесіі даярка, працуе ў саўгасе «Лясная» Слаўгарадскага раёна Магілёўскай вобласці. Чаму мы выбралі менавіта яе з тысяч іншых нашых жывёлаводаў? Прызнаемся: выбіралі не мы, а аўтарытэтнае журы X Усесаюзнага конкурсу майстроў машыннага даення, на якім прадстаўніца Беларусі Т. Касцючэнка была прызнана адной з лепшых.

Фота У. ШУБЫ.

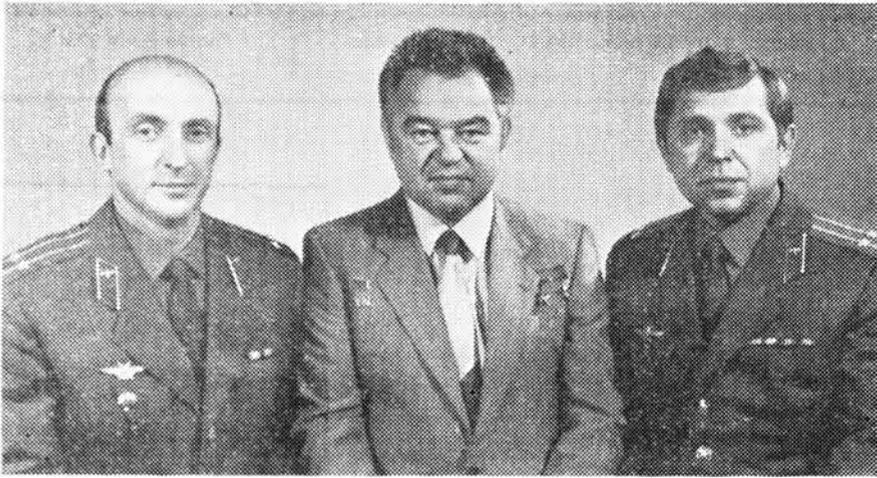
падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

КАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

«САЛЮТ-7» — «САЮЗ Т-13» — «САЮЗ Т-14»

У адпаведнасці з праграмай даследавання касмічнай прасторы 17 верасня 1985 года ў 16 гадзін 39 мінут маскоўскага часу ў Савецкім Саюзе ажыццёлены запуск касмічнага карабля «Саюз Т-14», пілагумага экіпажам у саставе камандзіра карабля падпалкоўніка Уладзіміра Васюціна, бортінжынера двойчы Героя Савецкага Саюза лётчыка-касманauta СССР Георгія Грэчкі і касманauta-даследчыка падпалкоўніка Аляксандра Волкава.

Для У. Васюціна і А. Волкава гэта першы палёт у космас. Г. Грэчка быў там ужо двойчы: першы раз у 1975 годзе ў якасці бортінжынера карабля «Саюз-17» і станцыі «Салют-4», другі — на караблі «Саюз-26» і станцыі «Салют-6» у 1977—1978 гадах. Рыхтаваўся таксама да савецка-індыскага палёту ў якасці бортінжынера дубліруючага экіпажа.

18 верасня 1985 года ў 18 гадзін 15 мінут маскоўскага часу ажыццёлена стыкоўка касмічнага карабля «Саюз Т-14» з арбітальным комплексам «Салют-7» — «Саюз Т-13», пілагумым Уладзімірам Джанібекавым і Віктарам Савіных, якія працуюць на

арбіце з 6 чэрвеня гэтага года.

Пасля праверкі герметычнасці стыковачнага вузла ў 21 гадзіну 24 мінуты Уладзімір Васюцін, Георгій Грэчка і Аляксандр Волкаў перайшлі ў памішканне станцыі. На каляземнай арбіце на борце навукова-даследчага комплексу «Салют-7» — «Саюз Т-13» — «Саюз Т-14» працуюць пяць савецкіх касманautaў.

У сумесным палёце, разлічаным на восем сутак, прадугледжваецца правядзенне геафізічных, астрафізічных і медыцынскіх даследаванняў, тэхнічных і біятэхналагічных эксперыментаў.

У адпаведнасці з запланаванай праграмай далейшыя работы на станцыі прадоўжаць Уладзімір Васюцін, Віктар Савіных і Аляксандр Волкаў, а Уладзімір Джанібекаў і Георгій Грэчка на караблі «Саюз Т-13» вярнуцца на Зямлю.

НА ЗДЫМКУ: экіпаж касмічнага карабля «Саюз Т-14». Злева направа — камандзір карабля падпалкоўнік У. ВАСЮЦІН, бортінжынер лётчык-касманаўт СССР, двойчы Герой Савецкага Саюза Г. ГРЭЧКА і касманаўт-даследчык падпалкоўнік А. ВОЛКАУ.

СЯБРОУСКІЯ СУВЯЗІ

САВЕЦКА-ЧЭХАСЛАВАЦКАЯ СУСТРЭЧА

У Мінску адбылася V сустрэча прадстаўнікоў Таварыства савецка-чэхаславацкай дружбы (ТСЧД) і Саюза чэхаславацка-савецкай дружбы (СЧСД).

На працягу пяці дзён удзельнікі сустрэчы абмяняліся думкамі і абмяркоўвалі перспектывы далейшага ўзаемадзеяння, накіраванага на развіццё і паглыбленне сувязей гарадоў-пабрацімаў, працоўных калектываў аднаціпных прадпрыемстваў, паляпшэнне інтэрнацыянальнага выхавання моладзі на традыцыйных сумеснай антыфашысцкай барацьбы, пасляваеннага супрацоўніцтва. Яны пабывалі ў Гомелі і Брэсце, дзе наведвалі пярвічныя арганізацыі Таварыства савецка-чэхаславацкай дружбы.

У Мінску ўдзельнікі сустрэчы наведвалі падшыпнікавы завод, калектыву якога падтрымлівае дэсная дзелавыя кантакты з калегамі з трактарна-падшыпнікавага прадпрыемства «Агразет зетар» у Брно. Яны пабывалі таксама ў Беларускай інстытуце механізацыі сельскай гаспадаркі і некалькіх гарадскіх прафесійна-тэхнічных вучылішчах.

НА ЗДЫМКУ: удзельнікі сустрэчы на падшыпнікавым заводзе.

УЗНАГАРОДЫ

ЗА ПРАЦОЎНЫЯ ПОСПЕХІ

Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР прысвоіў званні Герояў Сацыялістычнай Працы групамі работнікаў прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Сярод удастоеных гэтай высокай

узнагароды — токар-расточнік Гомельскага станкабудаўнічага завода Уладзімір Швароў. Званне Героя Сацыялістычнай Працы прысвоена рабочаму за датэрміновае выкананне вытворчых заданняў адзінацатай пяцігодкі, вялікі асабісты ўклад у стварэнне і ўкараненне новай тэхнікі і праяўлены працоўны гераізм.

У ШТАБ-КВАТЭРЫ ААН

АДКАЗ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Беларуская ССР накіравала адказ генеральнаму сакратару ААН Х. Перэсу дэ Куэльяру, у якім выказана трывога ў сувязі з напружанай абстаноўкай у раёне Міжземнамор'я. У адказе, уключаным у памятную запіску генеральнага сакратара ААН «Умацаванне бяспекі і супрацоўніцтва ў раёне Міжземнамор'я», якая распаўсюджана ў штаб-кватэры ААН, указваецца на неспрыяльныя фактары развіцця падзеі. Гэта — размяшчэнне амерыканскіх ядзерных ракет у радзе краін Еўропы, у прыватнасці, у Італіі, пастаяннае курсіраванне ў рэгіёне буйнога злучэння баявых караблёў ЗША, няспыннымі замахі падтрымліваемага ЗША Ізраіля на незалежнасць і тэрытарыяльную цэласнасць Лівана, правакуемая імперыялізмам напружанасць на Кіпры, адкрыты націск на Лівію і іншыя незалежныя дзяржавы Міжземнамор'я.

Краіны сацыялістычнай садружнасці, падкрэсліваецца ў адказе Беларускай ССР, неаднаразова прапаноўвалі прыняць эфектыўныя меры для ператварэння Міжземнага мора ў зону міру, бяспекі і супрацоўніцтва. Рэалізацыі гэтай мэты садзейнічала б ажыццёўленне прапановы Савецкага Саюза аб поўным вызваленні еўрапейскага кантынента ад ядзернай зброі як сярэдняй дальнасці, так і тактычнай. Крокам вялікага значэння на гэтым шляху з'яўляецца ўвядзенне Савецкім Саюзам у аднабаковым парадку маратэрыя на разгортванне сваіх ракет сярэдняй дальнасці і прыпыненне ажыццёўлення ім іншых мер у адказ у Еўропе.

ГОСЦІ З-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ З ІНДЫ

У сталіцы нашай рэспублікі знаходзілася Індыйская ўрадавая дэлегацыя на чале з дзяржаўным міністрам Індыі па навуцы і тэхніцы Ш. Пацілам. Яна пабывала ў Інстытуце тэхнічнай кібернетыкі Акадэміі навук БССР, Беларускай політэхнічнай інстытуце, рэспубліканскім навукова-вытворчым аб'яднанні парашковай металургіі.

У час гутаркі ў Акадэміі навук БССР яе прэзідэнт акадэмік М. Барысевіч расказаў гасцям аб асноўных напрамках развіцця беларускай навукі, аб супрацоўніцтве вучоных рэспублікі з вучонымі замежных краін. Ён падкрэсліў, што цяпер асобае значэнне надаецца інтэнсіфікацыі даследаванняў, арыентаваных на хутчэйшае выкарыстанне іх вынікаў у народнай гаспадарцы.

Бакі выказаліся за расшырэнне навуковых кантактаў, што паслужыць не толькі прагрэсу навуцы, але і ўмацаванню ўзаемаразумення і даверу паміж савецкім і індыйскім народамі.

Індыйскія госці пабывалі ў Беларускай дзяржаўнай музее гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, на ВДНГ БССР, зрабілі паездку на мемарыяльны комплекс «Хатынь» і Курган Славы.

НАУКОВЫЯ КАНТАКТЫ

КАРЫСНЫ ВОПЫТ

У Мінску пабывала дэлегацыя кіраўніцтва саюза навуковых і тэхнічных таварыстваў Сацыялістычнай Рэспублікі В'етнам на чале з прэзідэнтам саюза акадэмікам АН СРВ, замежным членам Акадэміі навук СССР Чан Дай Нгіна.

Госці былі прыняты ў Беларускай рэспубліканскім савеце НТТ. Яго старшыня, акадэмік АН БССР В. Піліповіч расказаў аб удзеле арганізацый навукова-тэхнічных таварыстваў рэспублікі ў паскарэнні навукова-тэхнічнага прагрэсу.

Члены дэлегацыі пабывалі ў рэспубліканскім праўленні НТТ будіндустрыі, на Мінскім гадзіннікавым заводзе, у вытворчым аб'яднанні «Мінскабудматэрыялы», аглядзелі экспазіцыю будаўнічай выстаўкі.

«Ад усёй душы мы радуемся поспехам, — сказаў журналістам кіраўнік дэлегацыі Чан Дай Нгіа, — якіх нашы калегі з Беларусі дасягнулі ў паскарэнні навукова-тэхнічнага прагрэсу і ўкараненні ў практыку яго дасягненняў. Мы ўдзячныя беларускім сябрам

за гасціннасць і гатоўнасць падзяліцца вопытам. Навуковыя і тэхнічныя таварыствы ў нашай краіне перажываюць пакуль стадыю станаўлення. Выкарыстанне набытага ў Савецкім Саюзе вопыту паможа больш поўна развіць творчую ініцыятыву і актыўнасць працоўных, расшырыць рады членаў таварыстваў, вызначыць формы і метады іх работы».

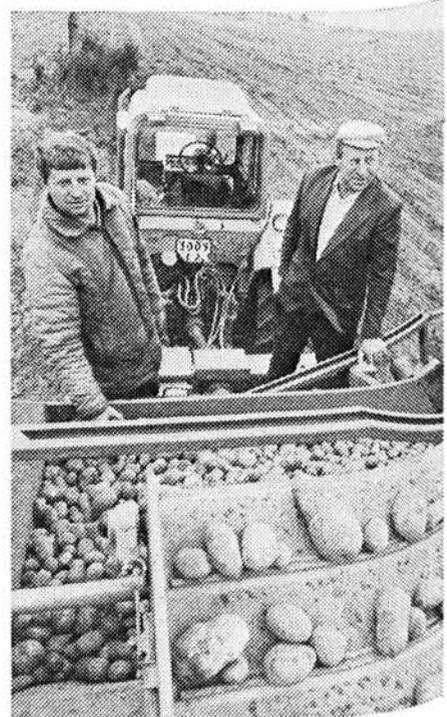
КАНФЕРЭНЦЫІ

ДЛЯ ПОШУКУ НАФТЫ І ГАЗУ

У Гомелі прайшла Усесаюзная навуковая канферэнцыя, прысвечаная праблемам стварэння сучасных сейсмарэведных комплексаў для пошуку нафты і газу на сушы. Сярод яе ўдзельнікаў былі супрацоўнікі навуковых і праектных арганізацый Акадэміі навук СССР, Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, шэрагу іншых міністэрстваў і ведамстваў краіны. Вучоныя Масквы і Ленінграда, Кіева і Мінска, Куйбышава і Нова-сібірска намерзілі шляхі вырашэння наспейшых праблем, інтэнсіфікацыі нафтагазарэведчай галіны на аснове дасягненняў навукова-тэхнічнага прагрэсу.

Гомель не выпадакова быў выбраны месцам правядзення гэтай канферэнцыі. У апошняе дзесяцігоддзе горад стаў цэнтрам стварэння паверхневых крыніц для пошуку нафты і газу. Сейсмічная тэхніка, сканструяваная і вырабленая гомельскімі спецыялістамі, дае магчымасць весці разведчыя работы без бурэння і выбуху, не парушаючы экалогію глебы. Акрамя таго, новая тэхналогія эканоміць сотні тысяч рублёў дзяржаўных сродкаў.

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

У калгасах і саўгасах Беларусі працягваецца ўборка бульбы. Добра ўраджэна яна сёлета. У сярэднім каля трохсот цэнтнераў клубняў з гектара збіраюць у калгасе імя ХХІІ з'езда КПСС Гомельскага раёна, дзе зроблены гэты здымак. І такія ўраджаі бульбы сёння ў Беларусі не рэдкасць.

КУЛЬТУРНЫЯ СУВЯЗІ

ЛЯЛЬКІ ЕДУЦЬ У ФРАНЦЫЮ

Казку дзіцячага пісьменніка Ханса Крысціана Андэрсена пакажуць на Міжнародным фестывалі лялечных тэатраў у французскім горадзе Шарль-Мезьер мінскай артысты. Труп Дзяржаўнага тэатра лялек БССР выехала на гэты прадстаўнічы аглед, у якім прымуць удзел майстры сцэны з 40 краін свету.

Спектакль мінчан убачыць не толькі журы фестывалю — з ім знаёмяцца юныя парыванне і глядачы некаторых правінцыяльных гарадоў Францыі. Гэта пастаўка, якая ўпершыню ўбачыла святло рампы пяць год назад, — дыпломная работа маладога рэжысёра, выпускніка Беларускага тэатральна-маскага інстытута Аляксея Ляляўскага. Яна была ўдастоена прызга на Талінскім фестывалі тэатраў лялек Прыбалтыкі і Беларусі.

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЁ СЯЛА: УКЛАД ПРАФСАЮЗАЎ

БУДУЕЦА. РАСЦЕ. ХАРАШЭ

На пытанні карэспандэнта «Голасу Радзімы» адказвае старшыня Мінскага абласнога Савета прафсаюзаў работнікаў сельскай гаспадаркі Іван СЫРАВЕЖКА.

— Иван Фёдаравіч, з пытаннем аб сучасным беларускім сяле я звяртаюся да вас не выпадкова. Вы прафсаюзны кіраўнік і прытым не маюць рангу. Але, па-першае, прафсаюзы зараз самая масавая грамадская арганізацыя на сяле. І, відавочна, што ўсе працэсы, якія адбываюцца там, не абходзяцца без іх удзелу і вам вядомы. Па-другое, «абласны маштаб» аб'екта размовы дазваляе мне і чытачам нашай газеты ўбачыць агульнарэспубліканскую карціну. Што сёння адбываецца на сяле? Чаму яно прыцягвае да сябе такую вялікую ўвагу?

— Сяло зараз будзеца, расце, харашэ. На нашых вачах адбываецца працэс далейшага збліжэння ўзроўня жыцця сельскага і гарадскога насельніцтва, пераадолення сацыяльна-эканамічных і культурна-бытавых адозненняў паміж горадамі і вёскамі. Гэта ўжо не мары, не праекты, гэта ява сённяшняга дня.

Змены ў сацыяльным жыцці сяла — адно з самых значных дасягненняў Савецкай краіны ў апошні час. Але мы гаворым аб гэтым не дзеля проста канстатацыі факта. Практыка пераканаўча даказала, што сацыяльнае развіццё сяла — ці не самая надзейная аснова для паспяховай рэалізацыі праграм павышэння жыццёвага ўзроўня ўсяго народа.

Сёння стаўца мэта глыбока і па-дзелавому асэнсавач да сягнутае, а вынікі гэтага аналізу «закласці» ў план сацыяльна-эканамічнага развіцця на чарговую пяцігодку (1986—1990 гады), якая ў многіх адносінах павінна стаць пераломнай.

— Якія змены адбыліся за апошні час у сельскай панараме Мінскай вобласці?

— Калі зірнем на карту вобласці, то ўбачым тут назвы пасёлкаў, якіх дзесяць год назад яшчэ не было. Напрыклад, Морач — цэнтр калгаса «Прагрэс» Клецкага раёна, Новапалескі — цэнтр саўгаса «Новае Палессе», Вялічкавічы — цэнтр саўгаса «Прагрэс» Салігорскага раёна. Яны выраслі на меліяраваных землях. Узяць хаця б Вялічкавічы. Яшчэ ў 1977 годзе гэта была вёска, якая стаяла сярод балот і мела 275 жыхароў. А сёння не пазнаць тутэйшых мясцін. Пабудаваны новы, па-сучаснаму добраўпарадкаваны пасёлак. У 328 кватэрах пражывае 1420 чалавек, у сярэдняй школе займаецца 314 вучняў, 160 дашкольнікаў выходзіць у дзіцячы садзе саўгаса. У пасёлку ёсць гасцініца, гандлёвы цэнтр, сталовая, швейная і шавецкая майстэрні, клуб, амбулаторыя, лазня з пральняй.

За чатыры гады бягучай пяцігодкі ў саўгасах і калгасах вобласці пабудавана каля 850 тысяч квадратных метраў жылля, больш за 60 лазняў, 39 сталовых, дзіцячых дашкольных устаноў амаль на 6 тысяч месцаў. На ўсіх цэнтральных сядзібах саўгасаў і калгасаў ёсць камбінацы бытавога абслугоўвання або комплексныя прыёмныя пункты, магазіны. Бадай, ва ўсіх гаспадарках вобласці ёсць сталовыя і дзіцячыя дашкольныя ўстановы.

Узводзяцца не толькі новыя, але і перабудоўваюцца старыя населеныя пункты. З году ў год усё больша колькасць вёсак набывае рысы пасёлкаў з усімі відамі культурнага і бытавога абслугоўвання. Газ, водаправод, тэлефон, спартыўныя комплексы, Дамы культуры, гандлёвыя цэнтры, паліклінікі, паркі і скверы — усе гэтыя даброты становяцца звыклымі, сёння менавіта яны вызначаюць і сацыяльна-эканамічнае, і сацыяльна-культурнае аблічча сяла.

— Раскажыце, калі ласка, больш падрабязна пра дзейнасць прафсаюзаў на сяле.

Адметнай рысай сацыяльнай перабудовы сяла на сучасным этапе з'яўляецца і тое, што гэтае важнае пытанне даўно перастала быць справай толькі гаспадарчых кіраўнікоў. У гэтым працэсе вялікую ролю адыгрываюць прафсаюзныя арганізацыі. Яны ўдзельнічаюць у планаванні жыллёвага, культурна-бытавога і камунальнага будаўніцтва, у разглядзе і зацвярджэнні праектаў забудовы, ажыццяўляюць кантроль за ходам і якасцю ўзвядзення жылля і аб'ектаў сацыяльнага і культурнага прызначэння праз свае камісіі, удзельнічаюць у рабоце дзяржаўных камісій па прыёмцы ў эксплуатацыю жыллых будынкаў і культурна-бытавых устаноў.

У апошнія гады ўсё большую сілу набіраюць сельскія жыллёва-будаўнічыя кааператывы. Прычым справа гэтая выгадная як для гаспадарак, так і для калгаснікаў і рабочых саўгасаў. Гаспадаркі з выкарыстаннем банкаўскіх крэдытаў, прыцягненнем адпаведных фондаў калгасаў і саўгасаў будуць сучасныя добраўпарадкаваныя дамы, у асноўным сядзібнага тыпу, а затым перадаюць, як кажуць, «пад ключ» членам кааператыва. Прычым палавіна каштарыснай вартасці жыллой будовы пагашаецца за кошт гаспадаркі, а астатняя сума выплачваецца самімі членамі роўнымі долямі на працягу 25 год. Арганізатарамі такіх кааператываў выступаюць прафсаюзныя камітэты. Яны выяўляюць жадаючых уступіць у кааператывы, дапамагаюць аформіць банкаўскія крэдыты, сочаць за ходам будаўніцтва, выяўляюць магчымасці зніжэння яго кошту. Яны ж сочаць за правільнай эксплуатацыяй жыллёвага фонду, складаюць гра-

фікі яго капітальнага і цяжкага рамонт.

Аблічча сучаснага сяла вызначае і атрымаўшае ў апошнія гады значнае развіццё бытавога абслугоўвання яго працаўнікоў, так званы «вясковы сервіс», які ўсё больш пранікае і ў аддаленыя населеныя пункты. Прафсаюзныя камітэты кантралююць работу магазінаў і сталовых, праз свае камісіі сочаць за тым, каб выконваўся графік работы аўтасервісу, каб набор бытавых паслуг адпавядаў патрабаванням сельскіх жыхароў.

У жыццё сучаснай вёскі ўсё шырэй уваходзіць фізічная культура і спорт як адна з форм арганізацыі вольнага часу працаўнікоў. Імкліва расце іх матэрыяльна-тэхнічная база. Гэту работу ўзначальваюць сельскія прафсаюзныя спартыўныя таварыствы. Сёння сельскія фізкультурнікі маюць у сваім распарадженні толькі ў нашай вобласці 18 стадыёнаў, 63 спартыўныя залы, 40 стралковых ціраў, 3 плавальныя басейны, каля 400 футбольных палёў.

Дзякуючы значнаму паляпшэнню жыллёвых і бытавых умоў сельскіх працаўнікоў прыкметна растуць іх духоўныя запатрабаванні, удасканальваюцца формы і сродкі іх задавальнення. Гэтая работа не абыходзіцца без удзелу прафсаюзаў. Да іх паслуг 116 клубоў і Дамоў культуры на сяле, дзесяткі бібліятэк і кінаўстаноў, сотні калектываў мастацкай самадзейнасці. Ужо не рэдкасць на сяле свае карцінныя галерэі, як напрыклад, у пасёлку Зембін Барысаўскага ці пасёлку Любань Вілейскага раёнаў. Ёсць у калгасах і саўгасах і свае музеі.

Штогод на арганізацыю культурна-выхаваўчай работы на сяле толькі са сродкаў прафсаюзаўнага бюджэту выдаюцца ў Мінскай вобласці больш за 2,5 мільёна рублёў, на развіццё фізічнай культуры і спорту каля 320 тысяч рублёў.

— Узнікае пытанне, ці будзе аддача, суразмерная ўкладам?

— Пра аддачу можна гаварыць ужо сёння. Возьмем для прыкладу дзіцячы сад. Ён дае магчымасць працаваць маладым жанчынам, рукі якіх вельмі патрэбны калгасам і саўгасам. У сваю чаргу, працуючы, жанчыны павышаюць матэрыяльны дабрабыт сваіх сем'яў. Выгада для дзяржавы і чалавека, як бачна, узаемная. Відаць, не трэба тлумачыць, што дае сельскім жыхарам пральня або бібліятэка. Ствараючы надзейна дзейнічаючую сацыяльную інфраструктуру сяла, краіна тым самым закладае трывалую аснову для росту вытворчасці сялянскай працы, а ў канчатковым выніку для пашырэння харчова-сыравіннага фонду.

Гутарку вёў М. ВЫГАРОЎСКИ.

ГЛЕДЗЯЧЫ на шаўковую тканіну прыемнага светла-жоўтага колеру, мяккую на вобмацак, з бляскам, вядомую на сусветным рынку пад назвай часуча, пытаю:

- Часуча кітайская?
- Не.
- Японская?
- Не.
- Тады — індыйская?

Больш, здаецца, няма краін, дзе ткуць часучу.

— Памыляецеся. Часуча наша, беларуская.

— Шаўкаводствам жа займаюцца ў цёплых краях. Хіба ж наш клімат стаў цяплейшым?

— Клімат не пацяплеў. Шаўкапраду прыйшліся да-спадобы нашы лясы.

ПОШУКІ І ЗНАХОДКІ ВІЦЕБСКИХ ВУЧОНЫХ

ЛЯСНЫ ШОЎК

— Дык тутавы шаўкапрад у нашых лясах не водзіцца.

— Тутавы — праўда. А наш не тутавы, наш — лясны.

У праблемнай навука-даследчай лабараторыі «Асваенне, рэканструкцыя і ахова жывёльнага свету Беларусі» пры кафедры заалогіі Віцебскага педагагічнага інстытута, дзе адбылася гэтая размова, мне паказалі нямала тканін, што вытканы з павуціны шаўкапрадаў, якіх на лета пасяляюць у лясах. Тут тонкія і моцныя шаўкі для жаночых сукенак, заўсёды модная «рагожка» і больш тоўстыя тканіны — для мужчынскіх гарнітураў, плашчоў і нават для паліто. Вопратка з такой тканіны на сонцы не выгарае, у спякоту ахалоджае, у халодную пару грэе. Лёгка і заўсёды святочная на выгляд. І зносу ёй няма. Агульнавядомы факт: у былой Квантунскай арміі вайскавае абмундзіраванне з такой тканіны спісвалі не раней, чым праз дваццаць пяць гадоў носкі. І не дзіўна: ніткі, што прадуць тасары (так называюць дзікіх лясных шаўкапрадаў), на рэдкасць моцныя. Як паказалі праведзеныя ў Віцебску доследы, на разрывы яны канкуруюць... са сталлю! Без ляснога шоўку не абысцідзі ў прыборабудаванні і электратэхніцы, не заменны ён для герметычнага адзення, з яго шпуюць добрую бялізну. А з ачосу атрымліваюцца прыгожыя дываны.

Стваральнікі цудоўных нітак — матылі палевага колеру з яркімі абводамі па краях. У сябе на радзіме — у Маньчжурый гэтыя дзіўныя шаўкапрады, тканіны з павуцінак якіх на сусветных рынках заўсёды раскупляюцца ў момант, колькі б іх ні паступала, жывуць у дубовых лясах, як кажучы, самапасам.

Хоць іх там ніхто і не пільнуе, але на працягу многіх стагоддзяў не знаходзілася ахвотнікаў вывесці тасараў у іншыя краіны — за гэта адсякалі галаву.

Дарога дзіўнага шаўкапрада ў нашы лясы была доўгай і нялёгкай. У мінулым стагоддзі аднаму з вядомых французскіх натуралістаў усё-такі ўдалося тайком вывесці некалькі дзікіх лясных шаўкапрадаў. Але яны не прыжыліся ні ў Францыі, ні ў цёплых гарах суседняй Іспаніі. Перад першай сусветнай вайной тасарамі зацікавіліся аматары Маскоўскага таварыства натуралістаў, але многа зрабіць не паспелі. Толькі ў трыццатыя гады доследы ўзнавілі, ды зноў вайна — ужо другая сусветная. У пачатку дзесяцігады тасараў пачалі вырошчваць у многіх гаспадарках, асабліва на Украіне. Нечаканы ўдар новай галіне гаспадаркі нанёс сінтэтычны бум. Здавалася, што штучныя тканіны назаўсёды выцесняць натуральныя. Та-

ды і прыйшлося спыніць навуковыя даследаванні ў развіцці ляснога шаўкаводства. Не адмовіліся ад іх толькі некалькі апантаных прыхільнікаў, адзін з якіх жыў у Віцебску. Гэта заснавальнік кафедры заалогіі тутэйшага педінстытута, ураджэнец гэтых мясцін Анатоль Радкевіч, які да вайны быў вядучым энтомолагам рэспублікі. Ён даказаў, што ў Беларусі ўсюды можа расці шаўкоўніца, лісце якой — хлеб шаўкапрадаў. Нягледзячы на тое, што навуковая мякка арэала распаўсюджвання шаўкоўніцы праходзіць на пяцьсот кіламетраў на поўдзень па ровенскай зямлі на Украіне — у батанічным садзе інстытута ён вырасіць вялікі гай тутайніку, які пе-

ранёс кліматычныя нягоды і расце і цяпер. Для тутавых шаўкапрадаў трэба было спачатку стварыць кармавую базу, а для лясных яна ўжо была. Вучоны, а пасля і яго сын Усевалад, які пазней стаў прафесарам і ўзначаліў кафедру, якой многія гады кіраваў бацька, упарта ўзяліся за прыручэнне дзікіх лясных шаўкапрадаў. А калі ўвачавідкі стаў праяўляцца дэфіцыт натуральных тканін, вучоныя многіх краін Еўропы заняліся акліматызацыяй дзікіх шаўкапрадаў. Але на маганні ўсюды пакулі беспаспяхова. Толькі ва Украінскай сельскагаспадарчай акадэміі вывелі першую айчынную пароду, прыстасаваную для вырошчвання ва ўмовах сярэдняй паласы СССР.

Хоць у Беларусі найлепшыя ў краіне ўмовы для дубняку, але дубоў у нас нямнога. У Віцебску задумаліся прыстасавач тасара да корму з тых парод дрэў, недахопу якіх у рэспубліцы няма, напрыклад, бярозы. Доўгія пошукі прывялі да жаданага выніку. Удалося вывесці тасараў, якія кормяцца бярозавым лісцем, распрацаваць тэхналогію вырошчвання дзікіх шаўкапрадаў пад поліэтыленавай плёнкай, проста на лесасеках, дзе расце бярэзнік. Лісце сечаных дрэў і ідзе на корм. Нядаўна малады віцебскі даследчык Аляксандр Літвінкоў абараніў кандыдацкую дысертацыю, тэма якой — выкармліванне шаўкапрада лісцем шэрай вярбы, што расце ўсюды, асабліва па берагах рэчак і ручаёў.

Беларускі клімат для дзікіх шаўкапрадаў аказаўся самым прыдатным. Кормячыся «бярозавай кашай», тасары прадуць ніткі, з якіх уюць коканы даўжынёй тры кіламетры — амаль утвая даўжэйшыя, чым у тутавых шаўкапрада. Віцебскія вучоныя стварылі матачны запас ляснога шаўкапрада для масавага развядзення.

Што нясе лясное шаўкаводства? Аб неабходнасці стварэння новай галіны гаспадаркі гаворыць такі факт: ва ўсіх краінах свету адчуваецца вострая нястача натуральных тканін, якіх не заменіць аніякая сінтэтыка. Без страт для лясной гаспадаркі (на кармленне шаўкапрадаў ідзе лісце толькі сечаных бяроз) у рэспубліцы можна штогод атрымліваць такую колькасць коканаў, якой хопіць на тканіну для 25 мільёнаў расцёмаў. Гэта ў некалькі разоў больш, чым паступае штогод на сусветны рынак! Кармавая ж база ў рэспубліцы проста невычэрпная.

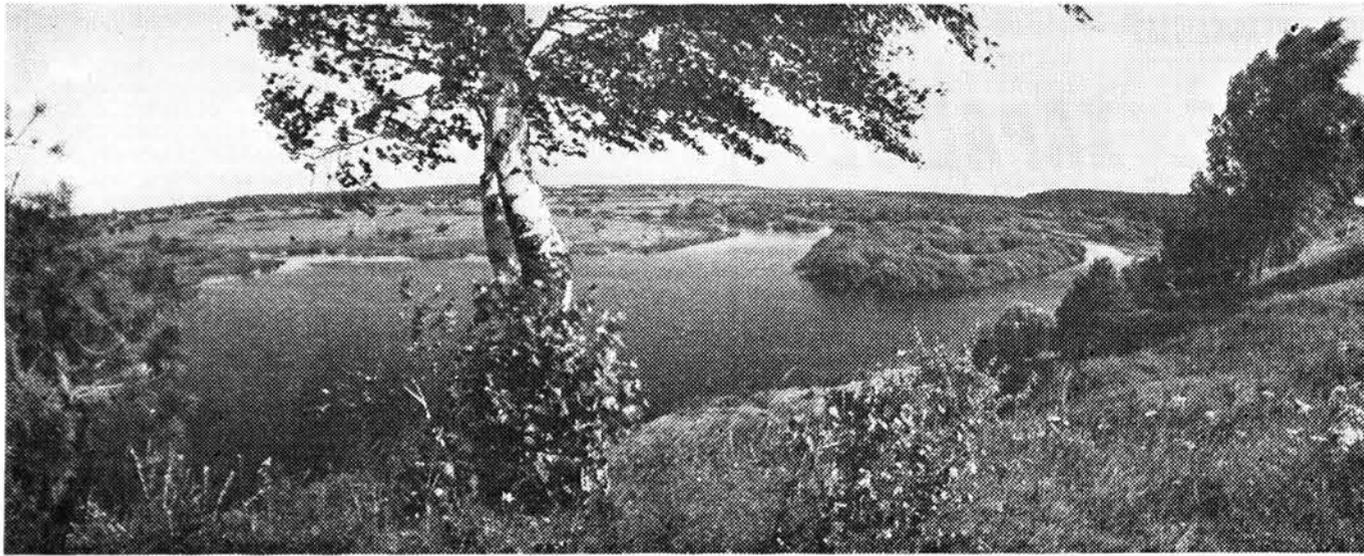
Спецыялісты лічаць, што лясное шаўкаводства можна весці на неабсяжнай тэрыторыі Савецкага Саюза — ад Карпат да Урала.

Кастусь ТЫЧЫНА.

Дзесяткі новых магазінаў, гандлёвых цэнтраў і прадпрыемстваў грамадскага харчавання адкрыты ў вёсках і раённых цэнтрах Гродзеншчыны за апошнія пяць гадоў.

НА ЗДЫМКУ: новы гандлёвы цэнтр у вёсцы Галавачы Гродзенскага раёна. Фота А. ПЕРАХОДА.

Берагі далёкага дзяцінства. Рака Бяседзь.

Фота І. КУРМАНОВІЧА.

ПАЎСТАННЕ

17 верасня 1939 года, пасля нападу на Польшчу фашысцкай Германія, Чырвоная Армія ўзяла пад сваю абарону насельніцтва Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны. Працоўныя з радасцю сустракалі вызваліцеляў, актыўна дапамагалі ім. Паўстанне супраць польскай улады ўспыхнула ў Скідалі. Журналіст Мікалай Дзелянкоўскі сам быў сведкам тых падзей, слухаў успаміны непасрэдных удзельнікаў паўстання. На гэтым матэрыяле і напісана «Паўстанне».

Польшча развальвалася. Створаная на землях палякаў, беларусаў, украінцаў штучная дзяржава не мела сілы, бо трымалася на шытках, на прымусе. Народы, эксплуатаемыя польскімі капіталістамі і памешчыкамі, імкнуліся да самастойнасці, да сацыяльнай і нацыянальнай свабоды.

Не стала польскай улады і ў Скідалі. Яе служкі падтулілі хвасты. А народ ажывіўся. Былія члены КПЗБ, як толькі Чырвоная Армія перайшла граніцу, пачаўшы вызваленчы паход у Заходнюю Беларусь, — узнялі паўстанне. У БелСЭ пра Скідалскае ўзброенае паўстанне сказана па-энцыклапедычнаму сцісла. Мне ж за ёмімі радкамі бачацца бурныя дні.

Бацька і яго брат адразу былі з паўстанцамі. Дзядзька Грыша дома не пакідаўся. Бацька прыбгаў правядзець нас — маці, сястру, мяне. Расказваў узрушана, што ў іх усё ў парадку, што Польшчы Пілсудскага канец, што хутка прыйдзе Чырвоная Армія.

Маці слухала. Радавалася. Але з жаночай асцярожнасцю гаварыла:

— Глядзіце, Ваня, а то яшчэ можа не так павернецца.

Бацька смяяўся.

— Не бойся! Наша ўзяла! У нашых руках усё: і пастарнак, і пошта, і магістрат.

— То колькі ж вас там? — пыталася маці.

— Уся гміна паднялася!

Бацька назваў прозвішчы сваіх сяброў, таварышаў, якія ў партызанах. Санька Мазалеўскі, Міхаіл Літвін, Ілья Мышко, Георгій Шагун...

Пад вечар на шашы, метраў за дзвеце ад нашага дома, з'явілася група партызан. Яны заляглі. Кулямёт паставілі на ўскраіну дарогі. Муж цёткі Валі — Іван, які назіраў за шашой з боку Гродна, усклікнуў:

— Едуць! Жалнежы!

Некалькі грузавікоў спынілася за Омшарам — невялікім азярцом, на горачцы, за кіламетр ад нашай крайняй хаты. Салдаты хутка саскочылі, пабеглі ў поле, управа.

— Пойдуць у атаку, — пракаменціраваў Іван і замітусіўся: — Надзя, Валя! Хавайце дзядзю, самі хавайцеся: страляць будуць.

Ён кінуў на подлогу ў пакоі падушкі: — Тут сценка, у кухні сценка ды пухавікі — кулі не прабяюць.

Маці стаяла каля акна на кухні і глядзела, як з захаду, рассыпаўшыся па полі, ішлі польскія салдаты. Потым расказвала:

— Храбра ішлі. На ўвесь рост. Толькі калі партызаны секанулі з кулямёта, пабеглі, прыгінаючыся і віляючы. Таксама пачалі страляць.

З-пад бору чулася страляніна, крыкі. Там ішоў бой.

На сутонні ён сціх.

Раптам над цэнтрам Скідалы ўскінуўся вогненны сплах.

— Пажар! Палякі падпалілі, — здагада-

лася маці. — Пільнуй, Валя, дзядзю, — а сама кінулася туды.

Агонь, здавалася, ахапіў паўнеба. Адтуль, з цэнтра мястэчка, даносіліся стрэлы, шум.

Вярнулася маці праз якую гадзіну.

— Што там робіцца — страх! — расказвала. — Гарыць увесь рог каля школы, дамоў дзясцяць. Салдаты не даюць тушыць.

Як потым гаварылі, паўстанцы асноўныя сілы скіравалі на ўсход, адкуль уцякалі польскія войскі. Вестку пра карную экспедыцыю з Гродна атрымалі пазнавата. Перагрупаваць сілы не паспелі. Націску жалнежаў невялікі атрад на рацэ Котры не вытрымаў. Не маглі супрацьстаяць ім і абаронцы барыкад на вуліцах Гродзенскай і Фабрычнай, і Скідалы апынуўся ў руках карнікаў.

Раніцай з Ліды да мястэчка падышлі савецкія танкі. Карнікі ўцякалі.

Пазней мне карцела ўстанавіць гісторыю паўстання. Пазнаёміўся з успамінамі члена рэўкома Г. Шагуна, пагаварыў са скідаланамі. І абрысавалася такая карціна.

Што Чырвоная Армія рушыла на дапамогу заходнім беларусам, жыхары Скідалы даведаліся па радыё. У мястэчку, у навакольных вёсках забурліла радасць.

Міхаіл Літвін, Георгій Шагун, Барыс Олех сабраліся ў доміку М. Лайта на Гродзенскай вуліцы і рыхтаваліся сустраць вызваліцеляў. Міхаіл Літвін гаварыў, што трэба ўзяць уладу ў свае рукі.

З вуліцы пачуўся крык: «Б'юць паліцыю!» Аказалася, што Міхаіл Сарока, рашучы, сутулаваты хлопец, штурхануў знарок паліцыянта Лася. Той ашчэрыўся. Сарока і Іосіф Лапацкі забралі ў яго карабін.

Нехта гукнуў:

— Раззброіць паліцыю!

Так былі кінуты іскры ў сэрцы людзей, якія амаль два дзесяцігоддзі змагаліся за свабоду. І вось іх час настаў.

На плошчу скідаляне збіраліся хутка. З суседняй вёскі Галавачы з'явілася дваццаць узброеных сялян на чале з членам КПЗБ Міхаілам Пікам.

Камуністы, якія былі на кватэры ў Лайта, вырашылі выкарыстаць спрыяльную сітуацыю. Атрад Піка накіравалі занаць магістрат. Паўстанцы разганялі служачых, арыштавалі бургамістра, захапілі дакументы. Тут прыйшлі яшчэ дваццаць узброеных сялян з Глінян і Пясчанкі.

Паўстанцы стварылі рэўком. У яго ўвайшлі члены КПЗБ Міхаіл Літвін, Георгій Шагун, Ілья Мышко, Фёдар Бубен, Аляксандр Мазалеўскі, Барыс Олех, камсамалец Пётр Цярэшка.

Аляксандр Мазалеўскі, высокі, дужы мужчына з дабрадушным тварам, залез на дах магістрата і пад радасныя воплічы сарваў панскі сцяг і ўстанавіў чырвоны.

Народ узбройваўся чым мог. Паўстанцы захапілі пошту, гміну, электрастанцыю, маёнтак князя Чацвяртынскага, клуб, іншыя аб'екты. Раззброілі паліцыю, узялі будынак пастарунка. У яго перайшоў рэўком, адсюль ён кіраваў паўстаннем.

Стала вядома, што з Ліды ідзе польскі полк. Затрымаць яго даручылі атраду на чале з Ільёй Мышко.

На пераабсталяванай пажарнай машыне, узброеныя кулямётам і вінтоўкамі паўстанцы сустралі полк каля вёскі Сікорыца. Салдаты прыхільна паставіліся да палымянай прамовы І. Мышко. Афіцэраў жа давялося раззброіць. У час аперацыі загінуў камсамалец Андрэй Кузь-

міцкі.

У той жа дзень, 17 верасня, рэўком паслаў атрад пад кіраўніцтвам Сцяпана Каскевіча, Міхаіла Сарока, Андрэя Чармеркі захапіць Скідалскую чыгуначную станцыю. Яны раззброілі эшалон, радавых салдат адпусцілі, зброю раздалі сялянам, наладзілі ахову станцыі, чыгуначнага моста праз Котру.

Так актыўна дзейнічалі паўстанцы ў першы дзень. Да вечара яны захапілі ў палон каля сарака афіцэраў — ваісковых і паліцэйскіх.

Паўстанцы поўнасцю кантралявалі становішча.

Паўстанне шырылася. Успыхнула яно ў мястэчку Лунна. Пад кіраўніцтвам Вікенція Мігулы сяляне і рамеснікі прагналі польскую адміністрацыю, стварылі рэўком. Тое ж адбылося ў Азёрах, у Лаўне, у іншых вёсках...

Магчыма, карнікі з Гродна і не разбілі б скідалскіх паўстанцаў, каб ім на дапамогу не прыйшоў кавалерыйскі эскадрон, які нанёс адначасова ўдар з боку Шчучына.

Расправа была жорсткай. Акрамя таго, што белапалыкі падпалілі Скідалы, здэкавалі з людзей, яны больш як сто чалавек пагналі ў Гродна. У рукі катаў трапілі ўсемагнацца паўстанцаў. Іх расстралялі, папярэдне скатаваўшы. Члену падпольнага райкома КПЗБ Л. Почымку адрэзалі вушы, выкалалі вока, на грудзях і спіне выразалі зоркі.

Карнікі нарабілі б яшчэ большай бяды. Але аб становішчы ў Скідалі стала вядома камандаванню чырвонаармейскіх часцей. На дапамогу паўстанцам паслалі лятучы атрад на чале з капітанам Чарняўскім — два танкі і два браневікі. Яны, нагрукнаўшы зброяй, падышлі да Пясчанкі. Тут капітан узброіў сялян, разгарнуў іх у баявы парадак і павёў у атаку. Так і рушылі яны на мястэчка: браневікі ў цэнтры — па шашы, танкі на флагах, а паміж імі ўзброеныя сяляне. За гадзіну яны дасягнулі польскіх салдат і паліцыянтаў са Скідалы. Праз мястэчка рушылі чырвонаармейцы. Гэта было 20 верасня.

У тыя вераснёўскія дні ў Скідалі было незвычайна. За паўвека жыцця я шмат бачыў праяў чалавечай радасці. Але такой — ніколі. На маніфестацыю, прысвечаную вызваленню і арганізаваную часоваму ўпраўленню — так стаў называцца паўстанцкі рэўком, — выйшла не толькі ўсё мястэчка, але ўся акруга. Святочна апранутыя людзі — мужчыны, жанчыны, старыя, малыя — запоўнілі цэнтральную плошчу, усе вуліцы.

Мітынг быў бурны. Словы падзякі, радасці ліліся ад душы. Не змаўкала «ўра», апладысменты. Такім жа яркім, патрыятычным было шэсце. Калона выцягнулася кіламетры на тры — ад цэнтра да нашай вуліцы, да скрыжавання яе з шашой на Гродна, па шашы аж пад маслазавод і зноў да цэнтра. Над калонамі чырвоныя сцягі, палотнішчы: «Няхай жыве Чырвоная Армія!», «Дзякуй за свабоду!» «Навекі з рускім народам!» І над гэтай вялізнай калонай на ўсю шырыню вуліцы ліліся песні — і старыя рэвалюцыйныя, і падпольныя, і новыя, савецкія. Музыка. Танцы. Ва ўсіх на грудзях чырвоныя банты. І кветкі. Мора кветак.

— Дзе іх столькі набралі восенню? — здзіўлася маці, калі вечарам абмяркоўвалі падзеі дня. — Гэта ж столькі людской радасці! Адкуль яна бярэцца?

— Цяпер заживём! — гаварыў бацька. — Ты, Коля, бачыў, што рабілася? Запомні сённяшні дзень назаўсёды.

— Дзе іх столькі набралі восенню? — здзіўлася маці, калі вечарам абмяркоўвалі падзеі дня. — Гэта ж столькі людской радасці! Адкуль яна бярэцца?

— Цяпер заживём! — гаварыў бацька. — Ты, Коля, бачыў, што рабілася? Запомні сённяшні дзень назаўсёды.

Мікола ДЗЕЛЯНКОўСКІ.

на зямлі бацькоў

АД УСІХ ХВАРОБ

Валянціна Пігаль не ўпершыню наведвае Савецкі Саюз. Некалькі разоў гасцявала ў сваёй краіне. Тры гады назад прызджала ў сталіцу Беларусі. Сёлета Валянціна Фёдаруна, актывістка «Родины», клуба нашых суайчыннікаў у Вене, па запрашэнню Беларускага таварыства «Радзіма» на працягу жыцця знаходзілася на лячэнні і адпачынку ў санаторыі «Крыніца», што пад Мінскам.

— Лягчэй падлічыць, што ў мяне не баліць, — сказала, усміхаючыся, суайчынніца з Аўстрыі. — І самае эфектыўнае лякарства — знаходжанне на Радзіме. Добра зычліваць, уважліваць урачоў — той жыватворны бальзам, якога няма ў продажы. Столькі далікатнасці, сардэчнасці, спагады, заклапочанасці... Я да гэтага неяк не прывыкла. Такія адносіны мяне ўразілі. Я ўжо не кажу пра выдатныя прафесійныя якасці медыцынскага персаналу. Вядома, і ў Аўстрыі чалавек можа паправіць здароўе. Але папраўка будзе залежаць ад яго рахунку ў банку. У санаторыі я гутарыла з маладымі, людзьмі ў гадах — ветэранамі вайны і працы, якія лячыліся поўнасцю за кошт дзяржавы або заплацілі зусім нязначную суму.

Гаварыла Валянціна Пігаль і спыталася. Быццам хацела як мага больш убачыць, запомніць, нібыта імкнулася за час свайго знаходжання на зямлі бацькоў надоўга запасціся тым цудоўным бальзамам... Спяшалася выплакаць перажытае пад перазвон хатынскіх званоў.

Вайна... Так, за кожнай слязой гэтай немаладай жанчыны стаяла яе жахлівая постаць. Гэта вайна бязлітасна скалечыла чалавечы лёс, бразнула засаўкай на дзвярцы вагона, у якім маладых хлопцаў і дзяўчат з Мелітопаля гналі ў 43-м на працу ў Германію. Адарвала дваццацігадовую Валянціну ад Бацькаўшчыны.

— Мой бацька родам з буйной Мінскай губерні. Дабрата, гасцінасць беларусаў мне добра вядома. Трынаццаць год я жыла на сваёй церапашняй кватэры ў Аўстрыі. Але ніколі не была ў гасцяў у маіх суседзях. Свет замыкаецца на ўласным гняздзе.

...Пасля вайны, апынуўшыся за мяжой, яна працавала там, куды бралі. А што было ў душы найлепшага, аддавала дзецям і клубу суайчыннікаў «Родина», дзе збіраюцца землякі, каб паглядзець новыя савецкія фільмы, сустрэцца з дэлегацыяй з СССР ці проста правесці разам вечар. Адзін з галоўных напрамкаў дзейнасці клуба — барацьба за мір.

— Няма на зямлі справы сёння больш важнай і адказнай, — сказала наша аўстрыйская суайчынніца на прымёе ў Беларускай камітэце абароны міру. — Калі я ўбачыла, колькі інвалідаў вайны адпачывае ў санаторыі, мне ўспомнілася ўсё, што я перанесла сама. І ў мяне з'явілася яшчэ больш рашучасці і сілы, каб змагацца супраць ядзернай навалы.

І сьнягоў сваіх Валянціна Фёдаруна з маленства далучала, і ўнікаў цяпер прыцягвае да работы ў клубе, вучыла рускай мове. Малодшы сын Вальтэр — намеснік старшыні таварыства «Родина».

Як маці і як бабулю, Валянціну Пігаль вельмі цікавіла выхаванне падрастаючага пакалення ў нашай краіне.

...Традыцыйным хлебам-соллю сустракалі гасцю з Венy перад галоўным уваходам у дзіцячы сад яго маленькія гаспадары. Яны расказалі і паказалі суайчынніцы свае «ўладанні», далі ў яе гонар канцэрт. І так расчулілася Валянціна Фёдаруна, што з цяжкасцю магла гаварыць.

Пабывала наша зямлячка ў музее, парках Мінска, пазнаёмілася з іншымі выдатнымі мясцінамі нашага горада.

— Я вельмі задаволеная, — сказала яна на развітанне. — Няма такіх слоў, каб выказаць маю ўдзячнасць за запрашэнне. За тое, што пажыла я крыху на роднай зямлі. За клопат аб маім здароўі. За ўсё — шчырае дзякуй.

Канстанцін ШАЛЯСТОВІЧ.

Most Universal Treaty

Non-proliferation of nuclear weapons, prevention of nuclear war, curbing the arms race and achieving disarmament — such is the range of questions to be discussed at the 3rd Conference to consider the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, which opened on August 27 in Geneva. The task before the Conference is to analyze the operation of the Treaty over the past five years (1980—1985).

By Viktor ISRAELYAN, deputy head of the Soviet delegation at the 3rd Conference in Geneva to consider the operation of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons

TO PREVENT THE SPREAD OF DEADLY WEAPONS

The initiative in elaborating measures to prevent the spread of nuclear weapons to countries that do not possess these weapons belongs to the Soviet government, which in the course of bilateral and multilateral talks in the 1960s, including those in the framework of the Geneva Committee on Disarmament, secured the drafting and signing in 1967 of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons.

The place of the Treaty in modern international relations is determined by the fact that the spread of nuclear weapons around the planet and their acquisition by new countries would take the world even closer to the nuclear precipice and bring about a sharp international destabilization. The postwar period has seen different armed conflicts, chiefly those between states that do not possess nuclear weapons. It is not difficult to imagine what their consequences would have been not only for countries directly involved in the conflict, but also for the whole world, if they had possessed nuclear arms and used them. The spread of nuclear weapons, far from strengthening the security of states, adds to the probability of an outbreak of nuclear conflict, if only by sheer accident.

The advent of nuclear weapons would present especial danger in regions of an enhanced military threat. On this plane much concern has been aroused by the nuclear ambitions of such countries as South Africa, Israel, and Pakistan.

The Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons is the most universal of all the international agreements now in force, aimed at curbing the arms race. About 130 states are parties to this Treaty. This number is tending to steadily increase. During the 15 years of its existence (it came into force in 1970) the Treaty has proved itself to be an effective instrument of limiting the nuclear arms race.

The key provisions of this document are the so-called counterpoint commitments of nuclear and non-nuclear states. The former have pledged not to pass on nuclear explosive devices to anyone else. The states not possessing such weapons have undertaken not to produce and not to acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices. The commitments recorded in the Treaty bar the way to the spread of nuclear weapons. On no single occasion in all the years that the Treaty has been in force has the question arisen of any of its parties violating its commitments under the Treaty.

It is also important to note that the Treaty has produced a definite and recognized legal norm for those non-nuclear states which are not parties to it, amounting to non-possession of nuclear arms. The acquisition of nuclear arms by non-nuclear states that are parties to the Treaty would be a blatant contravention of the Treaty. If, however, these weapons fell into the possession of non-nuclear states that are not parties to the Treaty,

this no doubt would cause strong condemnation on the part of the entire world community—something the opponents of the Treaty cannot afford to ignore.

WAY TO NUCLEAR DISARMAMENT

It goes without saying that, along with strict observance and strengthening of non-proliferation, the interests of universal security would be furthered by the adoption of practical measures to end the nuclear arms race and secure nuclear disarmament, as is required by one of the key articles of the Treaty. It stands to reason that countries which bear special responsibility for the maintenance of peace and security should consider the prevention of nuclear war to be the chief goal of their foreign policy. The Soviet Union has set an example of goodwill by assuming the obligation not to be the first to use nuclear weapons. The adoption of a similar commitment by all nuclear powers would be a major step in ruling out the possibility of nuclear war. It would seriously strengthen the security of non-nuclear states as well. The Soviet Union is a principled and consistent opponent of the race in nuclear weapons.

The cessation and prohibition of nuclear weapons tests without delay would constitute an important material barrier in the way of nuclear danger and become an effective measure in limiting nuclear arms. The Soviet Union imposed a unilateral moratorium on all nuclear explosions from August 6, 1985, till January 1, 1986. The moratorium will remain in force provided the USA, for its part, refrains from carrying out nuclear explosions.

A reciprocal moratorium by the USSR and the USA on all nuclear explosions would also serve as a fine example to other states possessing nuclear weapons. The introduction of a unilateral moratorium by the Soviet Union has been widely acclaimed in the world. Politicians and social forces, calling for the prevention of the nuclear threat, for limiting and ending the arms race, see in the new Soviet initiative a real possibility of quickly arriving at an agreement and putting an end to all nuclear tests, thereby beginning the practical approach to nuclear disarmament.

Ending nuclear explosions is undoubtedly one of the surest ways towards strengthening the non-proliferation regime, cutting down the nuclear arsenals and their complete elimination.

ENERGY OF THE ATOM FOR THE BENEFIT OF PEOPLE

To the central question of the nuclear age—will the energy of the atom which mankind has subdued in the course of scientific and technical progress contribute to raising the well-being of nations and meeting the ever growing requirements in every field of socio-economic development, or will it turn our planet into a lifeless desert?—there can be but one answer: nuclear energy must be used only for the benefit of mankind. This goal underlies the activity of the International Atomic Energy Agency (IAEA).

Over the more than a quarter of a century of its existence the Agency has secured appreciable success in implementing its double goal: further strengthening the non-proliferation regime and assisting international cooperation in the field of the peaceful uses of the atomic energy. An important trend in IAEA

activities to ensure the non-spread of nuclear weapons is the realization of the guarantees envisaged by its Charter, the Non-Proliferation Treaty and other agreements. The experience in using the IAEA's guarantees has shown that the functioning of its verification mechanism does not infringe upon the sovereign rights of states and does not create any hindrances to their peaceful activities in the atomic sphere. Many non-nuclear countries have called for ensuring that not only they, but nuclear states as well, should place their peaceful nuclear installations under the IAEA's control in the framework of the nonproliferation regime.

To meet these aspirations halfway, the Soviet Union declared at the 2nd Special Session of the UN General Assembly on Disarmament in 1982 that it was ready to act in a spirit of goodwill and place part of its peaceful nuclear activities under IAEA control. This year the corresponding talks between the Soviet Union and the IAEA ended successfully in the signing of an agreement, which came into force on June 10.

Ever since the energy of uranium nuclear fission was placed for the first time at the service of people for peaceful constructive purposes, nuclear power engineering in our country, and many other countries, too, has travelled the path from scientific search and experiment to a rapidly developing branch of the economy. The use of atomic energy in industry, agriculture and research has developed at an equally rapid pace. Nuclear medicine holds a firm place in the overall complex of the means of clinical diagnosis and treatment.

The Soviet Union has taken an active part in international cooperation in this sphere on both a multilateral and bilateral foundation. Jointly with other socialist countries, which have already organized cooperation in this field in the CMEA framework—cooperation which is unparalleled in international practice—the Soviet Union willingly shares its knowledge and experience with all countries interested in this, specifically through the IAEA. The Soviet Union attaches great significance and renders every assistance to the scientific and technological programmes implemented by the Agency, and takes part in international conferences held under the IAEA aegis, notably on the experience gained in nuclear power engineering.

The conference in Geneva is called upon to become an important milestone in further strengthening the international non-proliferation regime. The Soviet Union will strongly oppose any attempts to revise the Non-Proliferation Treaty, insisting that the conference bear out its relevance, vitality and effectiveness and urge non-participating countries to join it.

The main way towards strengthening the non-proliferation regime that has taken shape in the world is through securing a turn towards a general improvement of the international climate. The Soviet Union has been doing its level best to halt the current dangerous development in the world, strengthen mutual confidence, prevent an arms race in outer space, limit, reduce and ultimately eliminate the nuclear arsenals completely and everywhere. The Soviet Union and other socialist countries will also follow the same line at the conference.

DEAR READERS!

This year we celebrate the 40th anniversary of the United Nations Organization that was founded after the victory over fascism and militarism in World War II. The main task of this international organization is to keep and maintain world peace and to develop cooperation among the States. Our

Republic—the Byelorussian SSR was among the first founding-members of the UN. In connection with the 40th anniversary of the UN our newspaper proposes some questions connecting with the history of the establishment and the activities of this organization to the readers. We hope that you will actively participate in the quiz.

UN-HOPE OF THE WORLD

1. Who and when proposed for the first time the name «United Nations»?
2. Name the main stages in the history of foundation of the UN. Why do we annually mark October 24 as the Day of the United Nations?
3. What States were the founding-members of the UN? How many member-states are there now in this organization? What country was the last to be admitted to the UN?
4. Name the main organs of the UN? What are their functions?
5. What do you know about the activities of the UNESCO?
6. To what organizations under the aegis of the UN does the Byelorussian SSR have its Permanent Missions?
7. Only this year the BSSR took part in 153 international conferences, sessions and meetings. The Republic actively implements into life the peace-loving Leninist external policy, that puts higher than anything else keeping and maintaining peace, affirm the right of all the people for free and independent development.

Name the UN Resolutions on these problems, sponsored by the Byelorussian SSR.

8. What congresses and symposiums of the UN and the UNESCO were held in the capital of our Republic?
9. The regular session of the UN General Assembly started its work in New-York. What new peace initiatives are proposed there by the Soviet Union?

All the readers can take part in the quiz. Answers are accepted in any European language.

Winners of the quiz are entitled to the following prizes:

For the 1st, 2nd, 3rd places—sets of souvenirs.

Five consolation prizes—

books and records. Send your answers up to the end of 1985 to the following addresses:

BSSR, Minsk, Zakharova Str. 23, Byelorussian Society «Radzima».

Minsk, Leninsky Ave. 44, «Golas Radzimy».

BYELORUSSIAN SOCIETY «RADZIMA»

NEWSPAPER «GOLAS RADZIMY»

BYELORUSSIAN MEMENTO

Tourists who had a chance to visit Byelorussia, take away with them not only their memories about its residents' hospitality, modern architectural outline of its cities and delicate landscapes of Polesye. Many of them take along with them to New York and Paris, London and Madras, Rome and Tokyo unusual souvenirs which cannot be found in any other part of the globe. To valuable wood varieties, metal and bone, leather and stone, the Republic's folk craftsmen prefer...

ordinary straw! Artists of the Zhlobinskaya Factory, who create real wonders out of straw, could give you a long lecture on it. You would learn, for instance, that the State Art Museum of Byelorussia keeps among its exhibits the so-called Tsar's Gates with the images of the Apostles, which were made from straw more than a hundred years ago, as well as all kinds of boxes to keep clothes and food. You would also learn that rye

straw is more suitable for all kinds of articles because it has a whole gamut of colours, ranging from silvery-green to deep yellow and reddish. To give it a pure golden hue, it should be dried in the sun for several days, and it gets its snow-white colour after a treatment with special chemicals.

You would also be shown various objects produced by the Factory: cases of different shapes, with straw inlay, wall panels and plates, decorated with straw flowers, fruit and birds...

Other factories of that kind produce straw toys. Their authors' fantasy is virtually limitless.

Here are the toys: cocks with magnificent tails and high combs, strong-horned goats, majestic peacocks... Dolls, which deserve to be rather called sculptures, a village girl mowing grass, a young girl with a blond braid reaching to her waist, shepherds and shepherdesses, scenes of folk festivals and ancient rituals...

ЗНАЕМІМ З ТВОРЧАСЦЮ МАЛАДЫХ

ПАД ЗНАКАМ

СОНЦА

Хата мал, дзе павой цвітуць...
Сонечны круг на хаце,
У кожным промні па зыркім
цвіку —
Гэта таксама распяце.

А пра сябе ці варта казаць?
Думку ўздыме трывога.
Сыдуцца людзі, і будуць чакаць,
І не пачуюць нічога.

Паўна яны пасмяюцца з мяне.
Я ж на людзей не крыўдую.
Смешкі патопаць у сумным віне —
Глечык віна прапаную.

Час развітаня, і пойдучь яны.
Вернучца з пашы каровы.
...Густа кладзецца на камяні
Змрок вечаровы.

Гэта адзін з вершаў паэтычнага зборніка (выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў серыі «Першая кніга паэта») пакуль малавядомага шырокаму чытачу аўтара Леаніда Дранько-Майсюка.

Чытаеш зборнік далей, і быццам адкрываецца перад табой новы, нечаканы, чароўны свет, дзе «ігруша бегла па мяжы», навальніца «ў хвартух каменне нагарае», «буселку кубло майструе і рассыпае па імху свой клёкат, толькі дуб не чуе. І там бабулька ў кошык свой той клёкат з долу сабірае...». Погляд паэта сканцэнтраваны то на бацькоўскай хаце, то на ручаі, то на старым ласі, то на лодцы — для яго важна спасцігнуць наваколны свет у дыялектычным адзінстве, паказаць далучанасць чалавека да ўсяго, што адбываецца на зямлі. Звяры, прырода, рэчы, што існуюць у гэтым свеце, поўныя свайго першараднага сэнсу, успрымаюцца аб'ёмна, як у кіно, дзе захаваны спрадвечны каларыт і колер Беларусі: сівыя кроплі вады, светлы абрус, белая кашуля, сярэбраны яблык, шэры палескі ранак... Філігранна адточаныя, празрыстыя, як алмазы, словы, напоўненыя плёскатам палескай ракі, лясным рэхам, настоеныя на духмяных травах і водары кветак, гучаць музыкай, прызнаннем у любові роднаму краю.

Аўтару зборніка 28 год. Ён жыве ў Мінску, працуе рэдактарам выдавецтва «Мастацкая літаратура». Зараз рыхтуецца да друку новая кніжка вершаў Леаніда Дранько-Майсюка, яна будзе называцца «Над пляцам». Асобныя творы з яе змяшчаліся ў перыядычным друку.

Адзін з іх пад назвай «Бондар» — спроба аўтара выйсці да вострасучаснай тэмы, гавораць аб тых праблемах, што хвалююць зараз усё чалавецтва.

Ідэя гэтага верша ўзнікла нечакана, — расказвае Леанід Дранько-Майсюк. — У мяне ў пакоі на сцяне вісіць палітычная карта свету. Мацерыкі, кантыненты, астраўкі і астравы...

Зрокава ўзнік вобраз раз'яднанаці. «Амерычкі, Еўропкі — адзінства не стае. Вы згубленыя клёпкі бочкі аднае...» А далей гаворка будзе ісці пра майго дзёда Аляксея, што быў выдатным бондарам, але загінуў у вайну і не перадаў свайго майстэрства дзецям.

Каму ж сабраць згубленыя клёпкі? «Ужо выразным край стаў бяды, таму крычы, каб нейкі новы майстар сцяў клёпкі ў абручы...» Давід-Гарадок, рэчка дзясцінства Гарынь, маці, бацька, суседзі — адпраўны пункт у творчасці Л. Дранько-Майсюка. («Каля нашага плоту рана. Абыспаецца бераг паціху. Грукат ранішняга цягніка настра-

хаў на бярозе бусліху»). Бацькаўшчына нарадзіла ў ім паэта. Яшчэ ў школьныя гады адчуў Леанід імкненне выказаць словамі ўсхваляванасць і ўзрушанасць душы ад будзённай прыгажосці жыцця. У няпоўныя 17 гадоў хлопца з палескай глыбіні рушыў у дарогу. Адзін год павучыўся ў Літаратурным інстытуце імя А. М. Горкага і быў прызваны ў армію.

Салдацкая служба нялёгка. Вольнага часу амаль не бывае, таму, калі з'яўлялася гадзіна, браўся за аловак. Яму здавалася: варта дзень прапусціць — дар пісаць вершы знікне. За два гады службы сабралася пяць тоўстых сшыткаў, і ў кожным па 70—80 вершаў. Пасля, перачытаўшы напісанае, аўтар бязлітасна знішчыў усё.

У час вучобы ў Літаратурным інстытуце напісаны ўсе вершы першага паэтычнага зборніка Леаніда Дранько-Майсюка. Яны былі рэкамендаваны да друку секцыяй паэзіі Саюза пісьменнікаў БССР, іх высокая ацанілі крытыкі, адзначыўшы паэтычную культуру верша аўтара.

Л. Дранько-Майсюк сцвердзіў сябе як паэта першай кніжкай. У яго вялікія задумы, планы, перспектывы. Ён знаходзіцца ў самай гушчыннай літаратурнага жыцця рэспублікі. Вялікую карысць, на яго думку, прыносіць рэдактарская работа ў выдавецтве. Гэта настайныя сустрэчы з калегамі на пяру, абмен думкамі.

Амаль штодня адпраўляецца з Мінска ліст у Давід-Гарадок. Маці Любоў Аляксееўна і бацька Васіль Мікалаевіч таксама пішучь вельмі часта. Сын Леанід просіць расказаць пра ўсё іх жыццё-быццё. Некалі, будуючы хату, Васіль Мікалаевіч выразаў з дрэва і прымацаваў на будынку сонечны круг з промнямі.

— Пад знакам сонца гадаваўся я ў доме сваіх бацькоў. І ў тым мне бачыцца нейкі прыхаваны сэнс. З далёкіх часоў існуе ў славян гэты звычай — упрыгожваць будынак выявай сонца. І вось я, нашчадак язычнікаў, чалавек XX стагоддзя, які далучаны да ўсіх духоўных каштоўнасцей свайго і іншых народаў, хачу, імкнуся зраўнець, асэнсаваць гісторыю, мінулае і падзеі сённяшняга дня. Старажытны Давыдаў Гарадок, які на працягу стагоддзяў губляў сваю славу, у наш час зноў адраджаецца. Тут пабудавана сучаснае прамысловое прадпрыемства, дзе працуе нямала моладзі. Яго дырэктар Мікалай Бразоўскі — таленавіты кіраўнік, выдатны спецыяліст і патрыёт свайго краю. Ён робіць нямала карысных спраў для Давыд-Гарадка. Думаю, што з цягам часу напішу пра такіх, як Бразоўскі — герояў нашага часу, стваральнікаў. Будзе гэты твор пра старое і новае, пра вечнае, сучаснасць і будучыню.

Чыстымі крыніцамі жывіцца творчасць маладога паэта Леаніда Дранько-Майсюка. Ён ідзе да чытача, не падладжваючыся пад яго, не стараючыся падабацца ўсім і кожнаму. Ён нясе чытачу свой свет, сваю зямлю, сваю планету.

Святлана АНТОНАВА.

ПІСЬМЕННІК З БАЛГАРЫІ

Мінск наведаў балгарскі пісьменнік Пенё Поўчаў. Прыехаў, каб замацаваць кантакты, якія ўзніклі паміж беларускім часопісам «Нёман» і балгарскім «Тракія». Летась у Плоўдзіве пабываў галоўны рэдактар часопіса «Нёман» Анатоль Кудравец.

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі адбылася гутарка з балгарскім госцем. У ёй удзельнічалі першы сакратар праўлення СП БССР Ніл Гілевіч, сакратар праўлення Барыс Сачанка, галоўны рэдактар часопіса «Нёман» Анатоль Кудравец, намеснік галоў-

нага рэдактара Генадзь Бубнаў, літкансультант СП БССР Аляксей Гардзіцкі.

Саюз пісьменнікаў Беларусі падтрымаў ініцыятыву творчага супрацоўніцтва паміж часопісамі «Нёман» і «Тракія». Першы нумар «Нёмана», прысвечаны братняй культуры і літаратуры, выйдзе на пачатку будучага года. Нумар, прысвечаны беларускай літаратуры, рыхтуюць балгарскія сябры.

Л. ЧАРЭШНЯ.

ЛЮБІЯ СЭРЦУ МЯСЦІНЫ

**ТУТ МІНУЛАЕ
І СУЧАСНАСЦЬ У ЗГОДЗЕ**

З часу першага ўпамінаання Чачэрска ў Іпацьеўскім летапісе мінае 826 год. Такіх гарадкоў на карце нашай краіны — не пералічыць. Іх гісторыя напаязубытая, напаялегендарная, і менавіта тут найбольш адчуваецца сувязь сучаснасці з мінуўшчынай, традыцыйнасць мае асабліва глыбокія карані. Чачэрска сёння — адзін з раённых цэнтраў Беларусі, дзе паветра настоена на пахах садоў, у якіх патанаюць аднапавярховыя дамы, а на ўскраінах узнесліся мураванкі: трох- і пяціпавярховыя жылыя будынкі, школы, вучылішча і прамысловыя прадпрыемствы, звязаныя найперш з сельскай гаспадаркай.

У Чачэрску прывёў нас ліст з гарадскога Савета народных дэпутатаў. На Замкавай гары — помніку археалогіі і гісторыі — знаходзіцца брацкая магіла воінаў і партызан. Пахавана тут і балгарская патрыётка Лілія Карастаянава. Яна загінула ў гэтых мясцінах у бітве з гітлераўскімі акупантамі. Настаў час правесці рэканструкцыю памятнага месца, дзе збіраюцца ў святля для нашага народа дні не толькі гараджане і жыхары навакольных вёсак. Сюды прыязджаюць госці з братняй Балгарыі, каб аддаць даніну памяці барацьбітам за сённяшні мірны дзень.

Згодна з Законам аб ахове і выкарыстанні помнікаў гісторыі і культуры БССР, правядзенне любых работ у гістарычных месцах дазваляецца толькі пасля іх папярэдняга абследавання і адпаведнага заключэння спецыялістаў. Гэта і стала адной з прычын правядзення археалагічных раскопак на Замкавай гары. Апроч таго, меркавалася атрымаць матэрыял аб гісторыі горада для музея, які павінен размясціцца ў ратушы XVIII стагоддзя, рэстаўрацыя якой ідзе зараз.

З Замкавай гары, што знаходзіцца на паўночнай ускраіне горада, адкрываецца маляўнічы краявід: паўз стромкія схілы замчышча да сталёвай стужкі Сожа, што пабліскае да далейга горада, імкне пакручстая Чачора, усюды шматколёрны дыван з кветак, які расквітае аж да сіняй паласы лесу. Мабыць, нешта падобнае бачыў і наш далёкі продак, калі ладзіў сваё першае жытло. Цясло і скрабок з крэменю, некалькі адшчэпаў, якія засталіся ад вытворчасці прылад працы, сведчаць аб тым, што на гары ў перыяд неаліту і бронзы існавалі паселішчы. Жалезны век пакінуў нам шмат фрагментаў ляпной керамікі, гліняныя грузы ад рыбалоўных сетак, косткі звяроў і рыб... Па знаходках, датуемых першай паловай I тысячагоддзя н. э., можна меркаваць пра занятак людзей земляробствам і

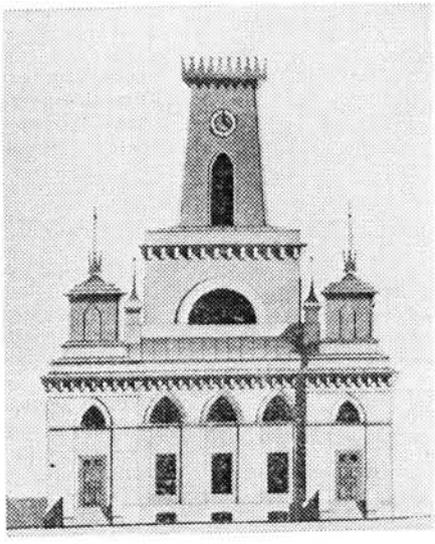
жывёлагадоўляй.

У часы, калі аб Чачэрску паведамляецца ў Іпацьеўскім летапісе, горад быў невялікай крэпасцю на поўначы Чарнігаўскага княства. Пад канец X стагоддзя на Замкавай гары зараджаецца гарадское ядро — дзядзінец, вакол якога разбудоваецца пасад. Нягледзячы на сваё ўскраінае месцазнаходжанне, горад даволі хутка развіваўся, гэтаму спрыялі гандлёвыя сувязі з далёкімі і блізкамі княствамі. Сведчанне таго — знаходкі рознакаляровых шкляных бранзалетаў кіеўскіх і нават візантыйскіх майстроў, вырабаў з бурштыну, які прывозіўся з берагоў Балтыйскага мора.

Добрыя эканамічныя і палітычныя ўмовы спрыялі развіццю ў горадзе рамёстваў. На пасадзе жылі ўмельцы ганчары, майстры па апрацоўцы косці, залатары, кавалі. Іх рукамі вырабляўся дасканалы керамічны посуд, прылады працы і зброя, упрыгажэнні. Адно з касцяных пласцінак, што знойдзена пры раскопках, майстар аздобіў характэрным для таго часу арнаментам — дакладна выразаны грыфон, вакол яго размешчаны сіметрычныя раслінныя арнаменты. У XII стагоддзі зроблены невялікі нацельны абразок з медзі — даволі рэдкая для Беларусі знаходка. У выяве маці божай, змешчанай на вонкавым баку вырабу, надзвычай дакладна перададзены рысы твару. У яе абліччы задуменнасць. Здаецца, на нас пазірае праз смугу часу не міф, застылы ў халодным метале, а простая жанчына, кляпатыліва маці. Таленавіты залатар, пускаючы ў свет гэты выраб, верыў у неўміручасць мастацтва. Шчаслівы выпадак спраўдзіў мары майстра: твор працягвае жыць і сёння.

Вырабы прыкладнага мастацтва, шматлікія знаходкі гаспадарчага і вайсковага прызначэння, знойдзеныя ў культурных пластах на Замкавай гары, зрабілі б гонар і куды большаму гораду. Чачэрску праз усю сваю гісторыю не вызначыўся ні памерамі, ні манументальнай архітэктурай, прычынай таму, відаць, было яго размяшчэнне непадалёк ад граніц. Спачатку ён прыкрываў межы Чарнігаўскага княства, а ў перыяд позняга сярэднявечча з'яўляўся важным форпостам Вялікага княства Літоўскага. Значная ўвага надавалася ваенным вартасцям горада. Замак па перыметры быў абнесены валам з драўлянымі ўмацаваннямі на ім. Ад горада, у сваю чаргу таксама ўмацаванага, замак аддзяляўся ровам з перакідным мостам. У інвентары 1726 года засведчана, што многія будынкі на замку састарэліся, але кольшняя планіроўка захавалася. «Пры ўездзе ў замак — старая драўляная вежа для абароны на два паверхі. На замку, справа ад брамы, стары будынак з дашчатым ганкам, у сенцах дзверы на жалезных завесах, два акна з простага шкла і старая печ з зялёных кафляў...» Апроч згаданых, на замку меліся драўляныя будынкі жыллёвага і вайсковага прызначэння. Звесткі інвентара наглядна ілюструюцца археалагічным матэрыялам. У памяшканнях печы абкладаліся не толькі зялёнымі, але і непаліванымі кафлямі, аздобленымі выявамі расліннага і геральдычнага характару. У XV—XVI стагоддзях будынкі ацяпляліся печамі з гаршковых кафляў, якія нагадваюць гаршкі-вазоннікі. Даволі рана, у XV стагоддзі, у Чачэрску пачалі выкарыстоўваць кафлі з тэракотавамі вонкавымі пласцінамі, упрыгожанымі пакуль яшчэ прымітыўнымі малюнкамі сюжэтнага характару. Вокны будынкаў шкляныя, апроч «простага шкла», круглымі шыбкамі з аздабленнем у выглядзе канцэнтрычных колцаў са шкляных жгуцікаў.

У XVIII стагоддзі замак у Чачэрску

Так будзе выглядаць ратуша ў Чачэрску пасля рэстаўрацыі.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

ТУТ МІНУЛАЕ І СУЧАСНАСЦЬ У ЗГОДЗЕ

[Заканчэнне.

Пачатак на 7-й стар.]

страчвае сваё фартыфікацыйнае значэнне, хаця сярод пералічэнняў «павіннасцей шляхты Чачэрскага староства» на першым месцы стаіць іх абавязак рамантаваць «кватэры свае замкавыя, астросі, брамы, масты». У гэты час на сямі вуліцах у горадзе налічвалася 3 пустыя і 110 заселеных двароў. Забудова ў Чачэрску была пераважна драўляная. Гораду ўжо цесна было ў межах сярэднявечных умацаванняў. Пачынае засяляцца новая тэрыторыя.

Пры першым раздзеле Рэчы Паспалітай Чачэрска адышоў ад Расійскай імперыі (1773 год). Дзеля замацавання ўлады на новых землях царскі ўрад перадаваў у карыстанне сваім вельможам вялікія тэрыторыі. Чачэрскае староства ў 1774 годзе Кацярына II перадала маскоўскаму галоўнакамандуючаму, свайму першаму намесніку ў Беларусі Захару Чарнышову, які распачаў інтэнсіўнае будаўніцтва ў горадзе, ператварыўшы яго ва ўласную рэзідэнцыю. Праведзеная ў той час рэгулярная планіроўка кварталаў, з'яўленне двух шпітальюў, трох цэркваў і касцёла, пасаджаныя ўздоўж вуліц ліпавыя прысады, нанова адбудаваны палац — усё гэта надало гораду зусім новае аблічча. Было адкрыта прыходскае вучылішча, створаны тэатр і аркестр, закладзены парк.

З той пары мінула больш за 200 гадоў. У сучасным Чачэрску захаваліся толькі два помнікі архітэктуры і рэгулярная планіроўка кварталаў, рэшткі парку і саду, ды яшчэ, хіба, нейкая нязвыклая зрокавая ўраўнаважанасць гарадка.

Галоўная вуліца праразае горад ад уезда з боку старога Гомельскага тракту і выводзіць якраз на Замкавую гару. З першага ж скрыжавання вуліц злева ў глыбіні прыватнай забудовы відаць храм-ратонда, датаваны 1783 годам. Справа — пустая пляцоўка, на якой, зыходзячы са старых планаў, месцілася другая ратонда. Наперадзе па галоўнай вуліцы бачны сілуэт яшчэ аднаго помніка з чарнышоўскіх часоў — гарадская ратуша. Усе яе фасады сіметрычныя, аднолькавыя з чатырох бакоў. Ратушу ўзвялі пасярод прасторнай, квадратнай у плане плошчы, да якой з усіх бакоў зыходзіліся вуліцы. Далей, на пад'ездзе да замчышча, размяшчаліся яшчэ два храмы-ратонды — царква і касцёл. Але яны былі больш набліжаныя да восі сіметрыі — галоўнай вуліцы. На Замкавай гары быў пабудаваны вялікі палац у гатычным стылі.

Часам можна пачуць, як ратушу называюць «загадкавай пабудовай». І не дзіва: помнік заўсёды быў своеасаблівым аб'яднальнікам ва ўсёй планіроўцы горада. Нескладаны па архітэктурных асаблівасцях, ён, здаецца, не дужа назале воку, але размяшчэнне на восях сіметрыі надае будынку надзвычай важную ролю свайго роду «дырыжора» ў гарадской забудове, што ўлічана і ў новараспрацаваным генплане перспектыўнага развіцця Чачэрска.

Ужо сёння ў абліччы горада адбываюцца значныя змены. У праекце прадугледжана ўзвядзенне будынкаў на 2, 3, зрэдку на 5 паверхаў. Такі характар забудовы звязаны з неабходнасцю ў будучыні захавання яго маштабнасць. Далейшае

развіццё Чачэрска ўяўляецца ў непарыўнай сувязі з яго мінулым. Генпланам прадугледжана стварэнне ахоўных зон помнікаў архітэктуры і археалогіі, захаванне рэгулярнай планіроўкі кварталаў цэнтральнай часткі горада. Ролю асноўных кампазіцыйных восяў будуць выконваць створаныя стагоддзі назад вуліцы, а цэнтрам кампазіцыі застаецца ратуша.

Багатую архітэктурна-планіровачную спадчыну мяркуюцца захаваць, надаўшы пабудовам сучасныя функцыі ў новаствораным гарадскім ансамблі. Вялізная тэрыторыя з Замкавай гарой і колішнім паркам XVIII стагоддзя будзе ўключана ў парковую зону. Сённяшні Чачэрска рас-

кінуўся далёка па-над Чачорай і Сожам. Але яго старая частка выразна вылучаецца ў гарадскім ансамблі, надаючы яму своеасаблівую адметнасць. Інтэнсіўнае будаўніцтва новае будаўніцтва. Узгодненасць паміж мінулым і сучаснасцю складае непадобны каларыт Чачэрска, аднаго са старажытных гарадоў на паўднёвым усходзе Беларусі.

Ігар ЧАРНЯЎСКІ, археолаг,
Галіна ЖАРОВІНА, архітэктар.

НА ЗДЫМКУ: медны абразок XII стагоддзя — адна са знаходак археолагаў на Замкавай гары ў Чачэрску.

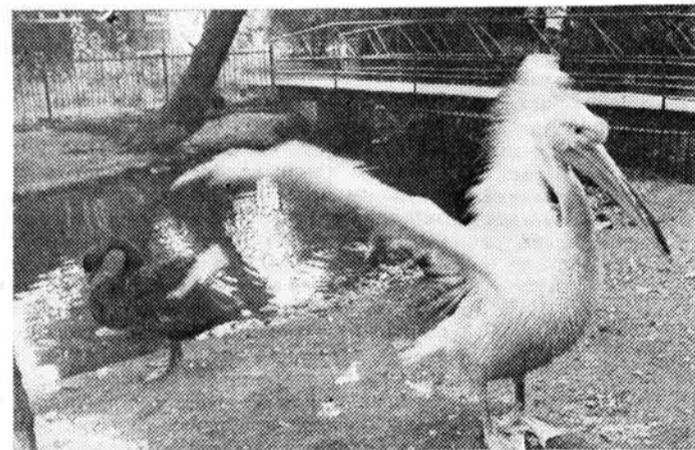
Фота В. КАРБОУСКАГА.

Сёлета ў Гродзенскім заапарку з'явілася немалое папаўненне — гэта дзіцяныя кенгуру, янотаў-паласкуноў, гуанакі і іншых звяроў. Але асабліва радаваліся тут нараджэнню двух ільвянят, таму што гэтыя драпежнікі рэдка даюць потомства ў няволі. Як усе малыя, ільвяняты пакуль мілыя, ласкавыя, сімпатычныя і зусім бяспечныя — п'юць малако з соскі.

НА ЗДЫМКАХ: загадчыца секцыі драпежнікаў Марыя ГАУРЫЛІК (злева) і яе гадаванцы; адна з сажалак заапарка і яе гаспадары — пелікан і чорны лебедзь.

Фота А. ПЕРАХОДА.

СПОРТ

У ЛЕНІНГРАДЗЕ на розыгрышы Кубка СССР і чэмпіянате краіны па мастацкай гімнастыцы вызначылася зона беларускага спартсмена Марына Лобач. Яна заваявала Кубак СССР і атрымала два залатыя медалі ў асобных практыкаваннях.

ПЕРАКАНАУЧАЙ перамогай савецкіх баскетбалістаў завяршылася першынство Еўропы па баскетболу. У рашаючым матчы наша каманда выйграла ў балгарак з лікам 103:69.

За зборную СССР выступалі і мінчанкі Галіна Савіцкая і Таццяна Белашапка.

АДКРЫЛАСЯ першынство

во краіны па хакею сярод каманд першай лігі.

Мінскія дынамаўцы ў дзвюх сустрэчах з чарапавецкім «Металургам» на сваёй пляцоўцы перамаглі: 9:3 і 10:5.

ТРАДЫЦЫЙНЫЯ спаборніцтва армейскіх каманд па кулявой стральбе «Тураў рог» прайшлі пад Мінскам.

Беларускія стралкі занялі другое месца.

НА РОЗЫГРЫШЫ Кубка Савецкага Саюза 1986 года па футболе мінскія дынамаўцы ў адной восьмай фіналу выйгралі ў гасцях у варонежскага «Факела» з лікам 3:1. Вызначыўся Віктар Сокал, на рахунку якога два мячы.

Вясной будучага года ў адной чацвёртай фіналу бела-

рускія футбалісты сустрэнуцца з маскоўскім «Спартаком».

ЗАВЯРШЫЛІСЯ спаборніцтва лёгкаатлетаў на Кубак краіны.

Магілёўчанін Віктар Мазгавы першынстваваў у бегу на дзесяць тысяч метраў, а Сяргей Лукашук з Мінска — у кіданні дыска.

Высокім вынікам парадваў на гэтых спаборніцтвах ішчэ адзін спартсмен з Беларусі — Уладзімір Патапенка. У скачках у даўжыню ён заваяваў сярэбраны медаль: 8 метраў 10 сантыметраў.

НА АСАБІСТА-КАМАНДНЫМ першынстве краіны па класічнай барацьбе сярод моладзі гамільчанін В. Карпылоў заняў першае месца.

СУПОЛЬНЫ ПОШУК

Нядаўна споўнілася 450 год з часу стварэння Першага статута Вялікага княства Літоўскага. У сувязі з гэтым літоўскія гісторыкі, правазнаўцы, мовазнаўцы падрыхтавалі фундаментальнае акадэмічнае выданне ў чатырох кнігах, куды ўвойдуць факсімільныя здымкі спісаў помніка на старажытнабеларускай, польскай і лацінскай мовах, пераклады тэкстаў на рускую і літоўскую мовы, а таксама адпаведныя даследаванні і каментарыі.

Першая кніга задуманага выдання, якая ўбачыла свет у 1984 годзе, выклікала вялікую цікавасць сярод навуковай і літаратурнай грамадскасці. 24 жніўня 1985 года ў вільнюскім штотыднёвіку «Літаратура ір мянас» надрукавана гутарка журналіста Ю. Вярцінкіўчуса з кіраўніком аўтарскага калектыву прафесарам С. Лазуткам пад назвай «Крыніца па гісторыі і праву». Вядомы даследчык падкрэслівае, што Першы статут — унікальная з'ява ў сярэднявечнай Еўропе. На ім дабратворна адбіліся «паветы Рэнэсанса», былі агавораны правы мяш-

чан, сялян і нават жанчын. На думку вучонага, статут з'яўляецца сумесным помнікам феадальнай культуры літоўцаў, беларусаў і ўкраінцаў.

Адно з пытанняў непасрэдна датычыцца мовы статута: маўляў, адны даследчыкі лічыць, што ён створаны на канцільярскай славянскай мове, другія — на русінскай (рускай), трэція — на старой беларускай. С. Лазутка адказаў, што за семнаццаць год работы над помнікам ён прыйшоў да цвёрдага пераканання: «Першы Літоўскі статут напісаны на старой беларускай мове — канцільярскай мове Вялікага княства Літоўскага ў XV—XVI стагоддзях. І гэта пытанне ў сённяшні час ужо не павінна быць прадметам дыскусіі».

Упамінаецца таксама мінскае выданне статута 1960 года, розныя яго спісы, у тым ліку распаўсюджаныя на тэрыторыі Беларусі. Адзначаецца вялікая дапамога, аказаная маскоўскімі гісторыкамі і друкарамі пры ажыццяўленні выдання.

А. ГУДАС.

Гумар

На ветэрынарным факультэце прафесар пытаецца ў студэнта:

— Што б вы зрабілі, калі б конь упаў і зламаў ключыцу?

Студэнт пачынае тлумачыць. Прафесар перабівае яго:

— Перш за ўсё трэба было б пазваніць у заалагічны музей і наведваць, што вы знайшлі адзінага ў свеце каня з ключыцай!

— У вас не знойдзецца маленькай акулы?

— Навошта яна вам? — здзіўляецца прадавец.

— Хачу нарэшце правучыць свайго ката: сёння ён пяты раз з'еў рыбак у акварыуме!

Танцуюць два гіпанатамы.

— Ты мяне кахаеш? — пытаецца гіпанатаміха.

— Вядома! Я ж сёння ўвесь вечар танцую толькі з табой!

— Гэта яшчэ не доказ.

— Не доказ? А ты б паглядзела на сябе збоку!

— Мама, мышка ўскочыла ў бітон з малаком!

— Ты выцягнула яе?

— Не, але я кінула туды ката.

— Зусім не разумею, як такі маленькі хілы чалавек можа быць утаймавальнікам тыграў!

— Ён не выклікае ў іх апетыту.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1580

Размова ў зоамагазіне: